

A toleranciáról

1819. augusztus 16-án az angol kormány lovas katonákkal megrohamoztatott a Manchester melletti Péter-mezőn mintegy nyolcvanezer munkást, akik az éhség és az elnyomás ellen tiltakoztak. Tizennégyen meghaltak közülük, több százan megsebesültek. A vérengzést a waterlooi csata analógiájára peterlooi mészárlásnak keresztelték el. A kort, amelyben ez megtörtént, a Szent Szövetség korának nevezzük.

Egy már korábban emigrációba kényszerült huszonhét esztendőös költő, Percy Bysshe Shelley az iszonyat hírére Itália földjén hosszú költeményt remekelt, amelyből áradt a tömeggyilkosságért felelős kormány gyűlölete. Így mutatja be a despota Castlereagh külügyminisztert és a kormány hét tagját:

***A Gyilkosság lépdelt felém,
Castlereagh-maszk a fején,
simulékony, de dühödt –
hét véreb mögötte jött.***

Álarcos menet tárul elénk, csupa nagy méltóságú gyilkos, Shelley megemlíti köztük a lordkancellárt, Eldont, majd általánosabb felsorolásba kezd:

***S az álcás szellemraj között
sok más Romlás árnya jött:
grófok, szemig elfödött
bírák, spiclik, püspökök.***

Milyen szerencséje van ennek a Shelleynek. Ha ma és a mi hazánkban írta volna ezt, ájtatos hírlapírók tiltakoznának habzó ajakkal a püspököket ért sérelem miatt, a legfelső bíró a bírói testület tekintélyét roncsoló támadás okán a demokráciát látna veszélyben, a spiclik makulátlan hírének lejáratását pedig szeplőtlen értelmiségiek, köztük egykori besúgottak, a hazai tolerancia védnökei ítélnék demokráciaellenesnek. Az angol költőre egykettőre ráuszítanák a gyűlöletbeszéd vádját, és még örülhetne, ha nem fognák perbe valamilyen hisztérikusan összebarkácsolt törvény alapján.

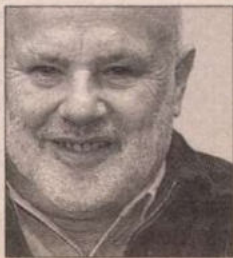
Igaz: a költőnek sem adatott meg az öröm, hogy nyomtatásban élvezhesse versét. Pedig azon melegében elküldte barátjának, Leigh Hunt költőnek és kritikusnak, hogy közölje le lapjában. Hunt nem sokkal korábban szabadult a börtönből, ahol két évet húzott le felséggyalázásért. A verset publikálta is, de csak tizenhárom év múlva, vagyis tíz évvel Shelley halála után, mert – mint írta – „a nagyközönség még nem hajlik eléggé arra, hogy igazságot szolgáltatson ama szellem őszinteségének és szívjóságának, amely e vers lángoló köntösében sétál”. E szép mondat hitelét nem rontja le, hogy Hunt halogatását más ok is motiválhatta: feltételezem, mégpedig tökéletesen megértő szívvel, hogy nem vágyakozott vissza a börtönbe. Merengve bámulom „The Complete Poetical Works of Percy Bysshe Shelley” című könyvem első oldalán a márianosztrai börtön pecsétjét: „Ellenőrizve. 7.”

Toleranciáról kialakított és máig eleven nézeteim egyébként a börtönben és e könyv hatására alakultak ki. A Gyűjtőfogházban, ahol a fordító irodában dolgoztam, tehát már legális írószerem és angol szótáram is volt, lefordítottam a „Cenci-ház” című Shelley-drámát, mely „A Zűrzavar farsangja”-val egy évben keletkezett. A költő a római Cenci-palota irattári anyagából rekonstruálta és költőileg átformálta azt az iszonyú, valóságos történetet, amelynek során fivéreinek és nevelőanyjának a tudtával Beatrice Cenci megölette az őt megerőszakoló és az egész családot zsarnokian elnyomó apját, Francesco Cenci grófot; a pápai bíróság pedig 1599-ben halálra ítélte és kivégeztette a lányt. Művét Shelley Leigh Huntnek ajánlotta: „Éljünk és haljunk, egymást erősítve kiszabott munkánkban, attól a családi és politikai zsarnokság és csalás elleni állhatatos és engesztelhetetlen gyűlölettől áthatva, amelyet életpályád példázott, és amelyet az enyém is példázna, ha egészségem és tehetségem engedné!” Minthogy börtönéveim során a kivégzések iszonytató hírei bennem is felszították a zsarnokság gyűlöletét, máig úgy gondolom, hogy ez a gyűlölet a nagyvonalú humanizmus alkotóeleme. A gyűlöletbeszédéről kiváltképpen sarkba szorított politikai és üzleti bulimesterek és az előítéletek által sújtott kisebbségek ellen hecbrigádokat szervező, többnyire írástudatlan írástudók és álpolitikusok szoktak locsogni. A politikailag és társadalmilag elnyomott tömegek és az előítéletektől sújtott kisebbségek védelméhez mélyről jövő tolerancia kell, de ez aligha fejlődhet ki az olyan gyűlölet nélkül, amely Shelley művéből és személyéből árad.

Eörsi István
író

Milyen szerencséje van ennek a Shelleynek.

Ha ma és a mi hazánkban írta volna ezt, ájtatos hírlapírók tiltakoznának habzó ajakkal a püspököket ért sérelem miatt, a legfelső bíró a bírói testület tekintélyét roncsoló támadás okán a demokráciát látna veszélyben.

fotó: Pélyi Nóra